

ИЗСЛЕДВАНЕ НА РОЛЯТА НА РАЗВЛЕЧЕНИЕТО ЗА ВЪЗПИТАНИЕ В МЕЖДУЕТНИЧЕСКА СРЕДА

Галина Благомилова
ЦДГ №1 „Звънче“, Шумен

Резюме. Статията разглежда резултатите от прилагане на нова педагогическа технология на развлечението като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие в условията на детската градина. Осигурени ли са чрез нея оптимални педагогопсихологически предпоставки за повишаване на компетенциите на детето относно правата на недискриминация на основа социална, етническа, национална и интеркултурна недискриминация, проявяванията на толерантност и особено на междуетническа толерантност. Резултатите от изследването доказват ефективността на приложената педагогическа технология на развлечението и мястото му като продуктивна форма на педагогическо взаимодействие в условията на детската градина.

Keywords: entertainment, pedagogical interaction, kindergarten, multiethnic tolerance

В теоретиката на педагогическата мисъл у нас са налице недостатъчно задълбочени изследвания по отношение на една от допълнителните форми на педагогическо взаимодействие – развлечението. Не са изяснени достатъчно неговите възможности за осигуряване на педагогопсихологически условия за развитие на личността на детето. Липсват изследвания по постигане на прояви на междуетническа толерантност у 5–7-годишното дете чрез реализацията на развлечението в детската градина.

За постигане на целите на настоящото изследване бе разработена педагогическа технология на развлечението като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие в условията на детската градина, която да осигурява оптимални педагогопсихологически условия за стимулиране на междуетническа толерантност и нарастване на компетенциите на децата. Педагогическата технология на развлечението бе разработена върху примера на педагогическата технология на проблемната педагогическа ситуация (Колева, 1997; Колева, 2001).

В педагогическата практика педагогическата технология на развлечението като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие е толкова по-ефективна, колкото повече се установи, че са нараснали компетенциите на децата. Онези компетенции, които се целят в педагогическото взаимодействие – в кон-

кретния случай – знания и умения на емпирично и рефлексивно равнище за правата на недискриминация на основата на социална, етническа, национална и интеркултурна недискриминация.

Проведено беше изследване на деца от предучилищна възраст (на 5–7 години) в периода 2009–2010 г.

Целта на настоящото изследване е да се разкрият в научнотеоретичен и приложен план педагогопсихологическите условия на развлечението като допълнителна форма на педагогическото взаимодействие за стимулиране на междуетническа толерантност у 5–7-годишното дете (в условията на задължително предучилищно образование).

Хипотезата на педагогическото изследване е:

Ако бъде разработена и приложена педагогическа технология на развлечението в детската градина, при която да се осигурят оптимални педагогопсихологически условия на взаимодействие, би могло да се стимулира проявата на междуетническа толерантност у 5–7-годишното дете.

КОНСТАТИРАЩ ЕТАП НА ПЕДАГОГИЧЕСКОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

По време на констатиращия етап с децата от контролните и експерименталните групи бе проведен дидактически тест за установяване на знанията на децата за правото на недискриминация на емпирично и рефлексивно равнище с автор Аделина Павлова. (приложение № 1) Чрез теста бяха обследвани 304 деца на възраст 5–7 години от четири детски градини в Шумен.

Констатиращият етап на педагогическото изследване бе реализиран в периода септември–октомври 2009 г.

КОНТРОЛЕН ЕТАП НА ПЕДАГОГИЧЕСКОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

Контролният етап се реализира в периода 1–30 юни 2010 г. С децата от експерименталните групи бе проведен дидактически тест с автор Аделина Панова, с който бе замерено и входящото ниво. Цели се да се установи има ли нарастване в областта на компетенциите на децата относно правото на човек на недискриминация: социална, етническа, национална, интеркултурна.

От дидактическия тест са взети и използвани показатели:

– ПОКАЗАТЕЛ № 4

Диагностика на знанията на детето за правото на СОЦИАЛНА недискриминация.

– ПОКАЗАТЕЛ № 5

Диагностика на знанията на детето за правото на недискриминация на основа ЕТНОС.

– ПОКАЗАТЕЛ № 6

Диагностика на знанията на детето за правото на недискриминация на основа НАЦИЯ.

– ПОКАЗАТЕЛ № 7

Диагностика на знанията на детето за правото на ИНТЕРКУЛТУРНА недискриминация.

Диагностика на нагласите за стимулиране на междуетническа толерантност при 5–7-годишните деца в условията на детската градина

1. Изследвани лица

Както бе отбелязано, основната цел на настоящото експериментално изследване е да се разкрият в научнотеоретичен и приложен план възможностите за стимулиране на междуетническата толерантност у децата в предучилищна възраст (5–7 год.) в условията на развлечението като допълнителна форма на педагогическото взаимодействие в детската градина.

От гледна точка на педагогическата наука ефективността на педагогическата технология на развлечението като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие се изразява в развитието, в нарастването на онези компетенции на децата (знания и умения на емпирично и рефлексивно равнище за правата на недискриминация на основа социална, етническа, национална и интеркултурна недискриминация), които са били поставени като цел на педагогическото взаимодействие. Колкото по-ясно, по-силно е изразено нарастването на целевите компетенции, толкова по-ефективна е методиката, по която е протекъл процесът на обучение.

Броят на децата от отделните детски градини е даден в следващата таблица.

Таблица 1. Разпределение на децата по детски градини

Вид на детската градина	Номер на детската градина	Име	Брой деца	Процент от всички
ЦДГ	№. 1	„Звънче“	95	31.25
ЦДГ	№. 34	„Пролетна дъга“	111	36.51
ЦДГ	№. 10	„Брезичка“	47	15.46
ЦДГ	№. 27	„Златна рибка“	51	16.78
Общо			304	100.00

Децата от отделните детски градини имат различни роли в експерименталното изследване. Както е показано на следващата таблица, децата от две детски градини – ЦДГ № 1 „Звънче“ и ЦДГ № 34 „Пролетна дъга“, изпълняват ролята на *експериментални групи*. Децата от експерименталните групи са диагностицирани двукратно – в началото на експерименталното изследване и след неговото приключване.

Таблица 2. Разпределение на децата по видове групи

Име на детската градина	Вид на групата – експериментална	Вид на групата – контролна	Общ брой
„Звънче“	95	-	95
„Пролетна дъга“	111	-	111
„Брезичка“	-	47	47
„Златна рибка“	-	51	51
Всички групи	206	98	304

Децата от другите две детски градини изпълняват ролята на *контролни групи*. Децата от контролните групи са диагностицирани еднократно – само в началото на експерименталната програма.

2. Инструментарium

Специалистите в областта на педагогиката и психологията не са единодушни по отношение на приложението на диагностичните тестови процедури в предучилищна възраст. Растящият брой на тестовете обаче, както и големият брой специалисти, които се занимават с диагностицирането на когнитивното, емоционално-психологическото и двигателното развитие на децата, са индикатори за необходимостта от обективни и надеждни диагностични процедури. Предвид възрастовите особености на децата, които се намират в предписания период на своето развитие, с неовладяна докрай езикова система, голяма част от диагностичните инструменти са неезикови (т.е. децата боравят с неезикови обекти като картинки и предмети); друга част са вербални, но се изпълняват от децата в присъствието и с активното участие на детския учител. В този смисъл използваният в настоящото изследване диагностичен инструмент съчетава в себе си двата подхода за изследване на наученото от децата.

В съответствие с поставените задачи в рамките на настоящото експериментално изследване беше използван специализиран дидактически тест за установяване на знанията на 5–7-годишни деца, който съдържа 4 задачи за установяване на знанията на децата от тази възрастова група за правото на недискриминация по следните четири целеполагащи единици:

- право на социална недискриминация с целеполагаща единица „общество“;
- право на недискриминация на основа етнос с целеполагаща единица „етнос“;
- право на недискриминация на основа нация с целеполагаща единица „нация“;
- право на интеркултурна недискриминация с целеполагаща единица „взаимоотношенията между хората от различни държави (нации, етноси и култури)“.

Всяка от тези целеполагащи единици е изследвана чрез 2 или 3 показателя, които са част от различни игрови упражнения с дидактичен компонент или автодидактични игри.

3. Равнище на компетентност в началото на експерименталната програма

За да бъде направена оценка на ефективността на експерименталната програма за изследване на възможностите на развлечението за стимулиране на междуетническата толерантност у 5–7-годишните деца, най-напред е необходимо да се установи равнището на знания на децата от контролните и експерименталните групи по четирите целеполагащи единици в началния момент на изпълнение на програмата, при нейното стартиране. За целта са изчислени няколко основни статистики на оценките на децата по отделните показатели, целеполагащи единици и общия им резултат от диагностичния тест. Данните са представени в следващата таблица.

Таблица 3. Основни статистики по видове групи – начало на експерименталната програма

Показатели	Контролни групи	Експериментални групи						
	средна ст.	мин.	макс.	станд. откл.	средна ст.	мин.	макс	станд. откл.
Показател 1	0.38	0	1	0.49	0.43	0	1	0.50
Показател 2	0.40	0	1	0.49	0.45	0	1	0.50
Показател 3	0.00	0	0	0.00	0.00	0	0	0.00
ЦЕ 1: Общество	0.78	0	2	0.68	0.88	0	2	0.67
Показател 4	0.32	0	1	0.47	0.42	0	1	0.50
Показател 5	0.00	0	0	0.00	0.00	0	0	0.00
ЦЕ 2: Етнос	0.32	0	1	0.47	0.42	0	1	0.50
Показател 6	0.30	0	1	0.46	0.36	0	1	0.48
Показател 7	0.01	0	1	0.10	0.00	0	0	0.00
ЦЕ 3. Нация	0.31	0	1	0.46	0.36	0	1	0.48
Показател 8	0.23	0	1	0.43	0.30	0	1	0.46
Показател 9	0.00	0	0	0.00	0.00	0	0	0.00
ЦЕ 4. Интер-култ.	0.23	0	1	0.43	0.30	0	1	0.46
Общо	1.63	0	5	1.37	1.96	0	5	1.28

Нека да разгледаме средните стойности в горната таблица, които ни дават информация за равнищата на знания на децата по отделните показатели и целеполагащи единици (ЦЕ), както и за общото (сумарно) равнище на знания. Въпреки отбелязаните в горната таблица незначително по-високи равнища на знания в експерименталните групи, е необходимо да се установи чрез използване на статистически методи дали между знанията на децата в контролните и експерименталните групи има статистически значима разлика.

За тази цел към общия резултат от четирите ЦЕ бе приложен t-тест на Стюдънт за независими извадки (Проверка на хипотези, 11). Резултатите показват, че между двете групи няма статистически значима разлика ($t=-1.76$, $p=0.08$). Този резултат означава, че при стартирането на експерименталната програма двете групи се характеризират с еднакво равнище на знания и умения по въпросите на междуетническата толерантност. Това е важен резултат, защото той служи за отправна точка на оценката на напредъка на децата от експерименталните групи при завършване на експерименталната програма.

4. Равнище на компетентност след приключване на експерименталната програма

За да се установи дали експерименталната програма е постигнала основната си цел – стимулиране на междуетническата толерантност в педагогопсихологическите условия на развлечение като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие

твие в детската градина, е необходимо да се направи сравнение между резултатите на децата от експерименталните групи в началото и в края на нейното провеждане. Данните от двете диагностики са представени в следващата таблица.

Таблица 4. Основни статистики на експерименталните групи – край на програмата

Показатели	Експериментални групи –начало на програмата	Експериментални групи –край на програмата						
	средна ст.	мин.	макс.	станд. откл.	средна ст.	мин	макс	станд. откл.
Показател 1	0.43	0	1	0.50	0.83	0	1	0.37
Показател 2	0.45	0	1	0.50	0.85	0	1	0.36
Показател 3	0.00	0	0	0.00	0.60	0	1	0.49
ЦЕ 1: Общество	0.88	0	2	0.67	2.28	0	3	0.99
Показател 4	0.42	0	1	0.50	0.88	0	1	0.32
Показател 5	0.00	0	0	0.00	0.73	0	1	0.45
ЦЕ 2: Етнос	0.42	0	1	0.50	1.61	0	2	0.69
Показател 6	0.36	0	1	0.48	0.83	0	1	0.37
Показател 7	0.00	0	0	0.00	0.66	0	1	0.48
ЦЕ 3. Нация	0.36	0	1	0.48	1.49	0	2	0.77
Показател 8	0.30	0	1	0.46	0.79	0	1	0.41
Показател 9	0.00	0	0	0.00	0.60	0	1	0.49
ЦЕ 4. Интеркулт.	0.30	0	1	0.46	1.39	0	2	0.81
Общо	1.96	0	5	1.28	6.77	0	9	2.69

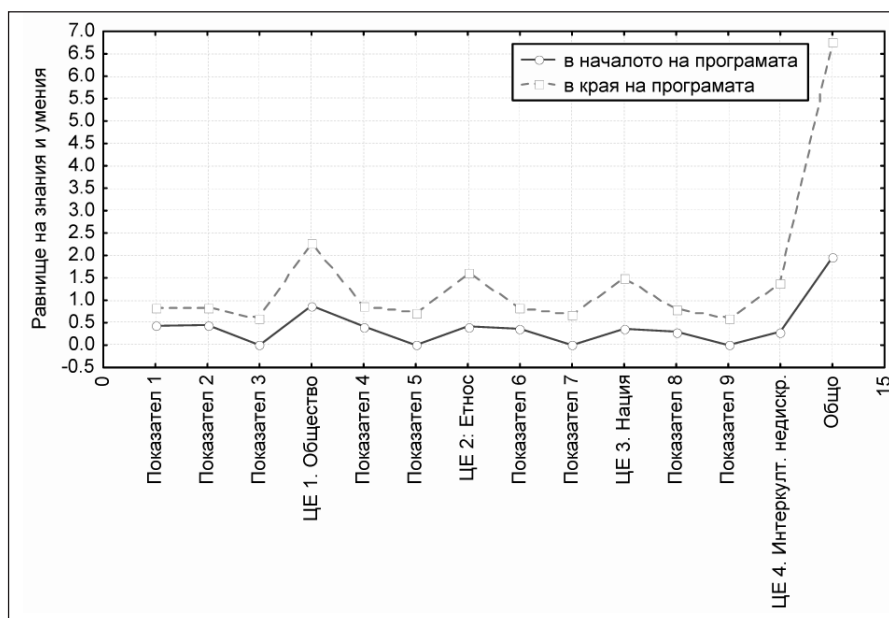
Ако съпоставим средните стойности в горната таблица, можем да установим, че след приключване на експерименталната програма децата са повишили равнищата на своите знания и умения по всички показатели и ЦЕ, както и общия си резултат.

Едно по-нагледно представяне на средните резултати е направено на следващата графика (Фиг. 1).

По-високо разположената пунктирна крива (в червено) представя резултатите на децата в края на експерименталната програма. Както се вижда, децата са постигнали напредък във всички аспекти на експерименталното обучение. Особено значително е то в общия резултат (който представлява сума от резултатите по отделните показатели), който от 1.96 т. в началото на програмата достига 6.77 т. след нейното приключване.

И тук обаче е необходимо да се приложи статистически тест за установяване на значимостта на забелязаните разлики между резултатите на децата в двата момента от време. Както и в предходния анализ, тук бе приложен t-тест на Стюдънт за независими извадки, по-скоро серия от t-тестове за проверка на хипотезите за

стимулиране на междуетническа толерантност по всички показатели. Резултатите от t-тестовите са представени в Таблица 5.

Фиг. 1. Равнища на знания и умения в началото и в края на експерименталната програма.

Таблица 5. Резултатите от t-тестовите

Показатели	средна (в края)	средна (в началото)	t-стойност	степени на свобода	p
Показател 1	0.83	0.43	6.52	204	0.00
Показател 2	0.85	0.45	6.62	204	0.00
Показател 3	0.60	0.00	12.38	204	0.00
ЦЕ 1: Общество	2.28	0.88	11.90	204	0.00
Показател 4	0.88	0.42	7.85	204	0.00
Показател 5	0.73	0.00	16.50	204	0.00
ЦЕ 2: Етнос	1.61	0.42	14.14	204	0.00
Показател 6	0.83	0.36	7.94	204	0.00
Показател 7	0.66	0.00	14.04	204	0.00
ЦЕ 3. Нация	1.49	0.36	12.74	204	0.00
Показател 8	0.79	0.30	8.20	204	0.00
Показател 9	0.60	0.00	12.38	204	0.00
ЦЕ 4. Интеркулт.	1.39	0.30	11.95	204	0.00
Общо	6.77	1.96	16.45	204	0.00

Данните в горната таблица показват, че в резултат на проведената експериментална програма децата са повишили своите знания и умения в нейната предметна област. Доказателства за това са стойностите на $p=0.00$ (в последната колона на таблицата) при равнище на статистическа значимост $\alpha=0.05$.

С това хипотезата, че приложението на педагогическата технология на развлечение в детската градина, при която се осигуряват оптимални педагогопсихологически условия на взаимодействие, стимулира проявите на междуетническа толерантност у децата на 5–7-годишна възраст, може да се приеме за доказана.

5. Обследвани деца

В педагогическата практика педагогическата технология на развлечение като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие е толкова ефективна, колкото повече се установи, че са нараснали компетенциите на децата. Онези компетенции, които се целят в педагогическото взаимодействие – в конкретния случай знания и умения на емпирично и рефлексивно равнище за правата на недискриминация на основата на социална, етническа, национална и интеркултурна недискриминация.

В началото на изследването на всички деца, и особено след приложения t-тест на Стюдънт за независими извадки към резултатите по четирите ЦЕ, се оказва, че в резултатите няма статистически значима разлика. Това означава, че групите деца имат еднакъв старт в експерименталната програма, т.е. те са на еднакво равнище относно знанията и уменията си по въпросите за междуетническа толерантност.

След приключване на експерименталната програма се установи, че компетенциите на децата от експерименталната група относно междуетническата толерантност и човешките права на недискриминация са се повишили. След проведените t-тестове на Стюдънт за независими извадки също се установи, че в резултат на проведената експериментална програма децата са повишили своите знания и умения по набелязаната цел.

Това ясно показва, че приложението на разработената педагогическа технология на развлечение като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие в условията на детската градина осигурява оптимални педагогопсихологически предпоставки за взаимодействие и стимулира проявите на междуетническа толерантност у 5–7-годишните деца.

Изводи

Предвид това, че децата са европейски жители, български граждани и представители на различни етнически общности, живеещи в едно демократично общество, чрез разнообразието от развлечения се преследва повишаване на техните компетентности относно взаимоотношения и отличителни характеристики в посока общество, етнос, нация, интеркултурни особености. В този аспект могат да бъдат направени следните изводи:

– Разработената и апробирана технология на развлечението като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие в детската градина е съобразена със стандарта по предучилищно и интеркултурно образование на МОМН.

– Разработената и апробирана технология на развлечението като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие в детската градина води до повишаване на социокултурната компетентност на 5–7-годишното дете в условията на детската градина.

– Разработената и апробирана технология на развлечението като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие в условията на подготвителна група за училище осигурява оптимални педагогическопсихологически условия за стимулиране на проявите на междуетническа толерантност у 5–7-годишното дете.

– Разработената и апробирана технология на развлечението като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие в детската градина осветлява приложението на рефлексивния подход в системата на предучилищното образование.

– Разработената и апробирана технология на развлечението като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие в детската градина доказва ефективността си в аспект стимулиране на междуетническа толерантност у 5–7-годишното дете.

Доказва се мястото на развлечението като продуктивна форма на педагогическо взаимодействие в условията на детската градина.

ПРИЛОЖЕНИЕ

ДИДАКТИЧЕСКИ ТЕСТ

За установяване на знанията на детето в предучилищна възраст

За правото на недискриминация на емпирично и рефлексивно равнище

ПОКАЗАТЕЛ № 1

Диагностика на знанията на детето за правото на СОЦИАЛНА недискриминация.

Целеполагаща единица – ОБЩЕСТВО.

4.1. Способност за отделяне на основните елементи (емпирично равнище).

4.1.1. Светът на Аз-а;

4.1.2. Семейство;

4.1.3. Общество;

4.1.4. Общуване;

4.1.5. Конфликти;

4.1.6. Деца със специални образователни потребности;

4.1.7. Безопасно движение по улицата;

4.1.8. Право на здравеопазване;

4.1.9. Право на помощ при пожар;

4.1.10. Право на социална закрила.

Метод: Игрово упражнение с дидактичен компонент „Познай на кое дете съм!“

Диагностична задача: Установяване на способността за отделяне на елемента „деца със специфични образователни потребности“ – незрящи деца, нечуващи и деца инвалиди.

Игрова задача: Правилно съотнасяне на картите към големите картони според физическия недъг на хората, изобразени върху тях.

Материали: – 3 големи картона с размер 15/20 см, върху които са изобразени деца с гореописаните недъзи;

– 9 карти с размер 8/10 см с нарисувани върху тях предмети, необходими на децата с такива недъзи.

Указание към детето: Разгледай добре големите карти. Разпозна ли какви са тези хора? А сега разгледай и малките карти, защото ти ще трябва да прецениш какво му е нужно на всеки от хората от големите картони, за да му го дадеш!

Игрово упражнение с дидактичен компонент „Бъди внимателен!“

Диагностична задача: Установяване на способността за отделяне на елементите 4.1.7.; 4.1.8.; 4.1.9.; 4.1.10.

Игрова задача: Правилно съотнасяне на малките карти по признак ПРОФЕСИЯ.

Материали:

– 4 големи картона (формат А4), върху които са изобразени: полицай регулировчик (или полицай с полицейска кола); пожарникар; лекар и полицай, отговарящ за реда и законността;

– 16 карти с размер 10/12 см, с атрибути, необходими на гореописаните професии.

Указание към детето: Разгледай внимателно големите картони. Предполагам, вече разпозна професиите на хората, които виждаш! А тези малки карти ще трябва да поставиш според това, на кого служат, при съответния голям картон!

4.2. Установяване на знанията на детето за целеполагащата единица ОБЩЕСТВО (рефлексивно равнище).

Метод: Автодидактична игра „Многознайко“

Вид: Кооперативно-конкурентна

Тип: Не се сърди човече!

Диагностична задача: Установяване на знанията на детето за целеполагащата единица.

Игрова задача: Играчите трябва да изведат пионките си до центъра на игралното поле, като преминат успешно препятствията по пътя.

Материали:

– Игрално поле с размер 30/30 см (аналог – играта „Не се сърди, човече!“; но не е за четирима, а за двама играчи, с две начални позиции);

– 2 пионки – по една, различен цвят, за всеки играч (усложнен вариант – по 2 пионки за всеки играч);

– 1 зар, на който 1 страна е с 1 точка, 1 страна е с 2 точки, 1 страна е с 3 точки, 1 страна е с 4 точки, на едната страна е нарисован знак STOP и на последната страна е нарисовано семейство – мама, тати и две дечица;

– 2 кошнички с цвят като цвета на пионките;

– карти-въпроси (за всеки елемент на познавателния обект). Общо 26 карти. Гърбовете на тези карти са с различен цвят (пр. за 4.1.1 – син, за 4.1.2. – жълт, и т.н.)

За 4.1.1.

– Как се казваш? Харесваш ли името си?

– Какво е най-голямото ти желание? А мечта?

За 4.1.2.

– Кое е най-важното твоето семейство да бъде щастливо?

За 4.1.3.

– Ти сам ли живееш? Само с мама и тати ли живееш и разговаряш?

– Кое е най-важното, за да живееш с всички хора около теб – на улицата, в детската градина, в магазина...?

За 4.1.4

– Как трябва да се отнасят членовете на едно семейство помежду си?

– Как трябва да се отнасят помежду си всички хора? Например, когато се срещнат на улицата или когато са в магазина?

За 4.1.5.

– Кога казваме, че хората се карат помежду си?

– А могат ли хората да се разберат помежду си, без да се карат?

За 4.1.6.

– Как се нарича дете, което не може да вижда?

– Как се нарича дете, което не може да чува?

– Как се нарича дете, което не може да движи част от тялото си?

За 4.1.7.

– Къде хората трябва да пресичат улицата?

– Какво е това? (*Светофар*) Какво ни казват цветните му светлини?

– Какво означават тези знаци? (*Има изображения на 2 знака.*)

– Какво означават тези знаци? (*Има изображения на други два знака.*)

За 4.1.8.

– Какво е това? Къде може да се види? (*Болнично легло*)

– Какво е това? Къде може да се види? (*Лекарски кабинет*)

– Какво е това? За какво служи? (*Линейка*)

– Какво е това? (*Аптека*) Защо ходят хората там?

За 4.1.9.

– Какво е това? Можем ли без нея? (*Пожарникарска кола*)

– Какво работи този човек? (*Пожарник*)

– Какво виждаш на картинката? (*Пожар*) Каква може да е причината, за да избухне пожар?

За 4.1.10.

- Какво е това? (*Полицейска кола*) Кой я кара?
- Какво е нарисувано на картинката? (*Крадец, който бърка в чантата на жената до него*) Кой ще помогне на тази жена?

Игрови правила:

- В играта участват двама играчи.
- В игра вкарва пионката си това дете, което първо хвърли със зара 4 точки.
- Играчът придвижва пионката си толкова стъпки, колкото показва зарът.
- Ако играч хвърли зара и се падне картинката със семейството, той придобива правото да хвърли зара още два пъти.
- Ако при хвърляне на зара се падне знак STOP, той си остава на мястото, т.е губи ход.
- Когато играчът попадне на цветна стъпка, той изтегля карта в съответния цвят и отговаря на въпроса или коментира картинката. Ако се справи, прибира картата в своята кошничка.
- На играча, пръв довел пионката си в центъра на игралното поле, се дават 2 точки, а на този след него – 1 точка.
- Крайният брой точки се определя, като се сумират точките от поредността на финала с числото, показващо броя на картите в личната кошничка.
- Победител е играчът с по-голям брой точки.

В хода на игровото упражнение и автодидактичната игра учителката, от позицията на съиграч и в контекста на игровата ситуация, задава уточняващи въпроси като:

- Кога използваш думичката „Аз“?
- Ти имаш ли семейство? Кой още е в твоето семейство?
- Какво означава изречението „Аз общувам с моите приятели!“?
- Ако видиш две деца да се бият, какво ще си помислиш: че са много добри приятели или че те не са приятели? Защо?
- Децата живеят между много хора – възрастни, в детската градина, на улицата... Какви права имат тези деца?
- Какви са отговорностите на тези деца, когато контактуват с хората около тях?

ПОКАЗАТЕЛ № 2

Диагностика на знанията на детето за правото на недискриминация на основа ЕТНОС

Целеполагаща единица – ЕТНОС

5.1. Способност за отделяне на основните елементи (емпирично равнище)

- 5.1.1.** Етнос;
- 5.1.2.** Говорим език;
- 5.1.3.** Облекло;

5.1.4. Празници;

5.1.5. Литературно и музикално творчество;

5.1.6. Междуетнически взаимоотношения.

Метод: Игрово упражнение с дидактичен компонент „Облечи ме подходящо!“.

Диагностична задача: Установяване на способността за отделяне на елемента „Облекло“.

Игрова задача: Правилно съотнасяне на картите към по-големите картони по критерий ТРАДИЦИОННО ОБЛЕКЛО

Материали:

– 3 големи картона с размер 15/20 см, върху всеки от които има изображение на ромче, турче и българче;

– 15 малки карти с размер 8/10 см с нарисувани елементи от облеклото на тези етноси.

Указание към детето: Разгледай внимателно големите картони. Открий по какво се различават тези хора! А сега трябва да поставиш всяка дреха при този човек, който трябва да я облече, защото тя е като неговите дрехи!

5.2. Установяване на знанията на детето за целеполагащата единица ЕТНОС (рефлексивно равнище)

Метод: Автодидактична игра „Кой съм аз?“

Вид: Кооперативно-конкурентна

Тип: Лабиринт

Диагностична задача: Установяване на способността на детето да отделя целеполагащата единица.

Игрова задача: Всеки играч се движи по траекторията върху игралното поле, като трябва правилно да отговори на въпросите по пътя и пръв да стигне до финала.

Материали:

– Игрално поле с размер 30/40 см, върху което са нарисувани къщи и хора от трите етноса. Някои от стъпките са с различен цвят (описан по-долу).

– Две пионки с различен цвят за всеки играч по една.

– Зар, на който две страни са с по 1 точка, две страни са с по 2 точки, две страни са с по 3 точки.

– 18 броя карти, от които:

– за 5.1.2. – червен цвят – По една карта за всеки етнос с въпрос „Кои хора говорят така?“ (на запис се пуска говор – турски, ромски и български език);

– за 5.1.3. – зелен цвят – На всяка от трите карти е нарисувано дете от даден етнос с типичното за етноса облекло;

– за 5.1.4. – син цвят – По една карта за всеки етнос с въпроса „Кои празници на ромите/турците/българите познаваш? Какво правят хората на този празник?“

– за 5.1.5. – жълт цвят за литературно произведение – На всяка от трите карти е написан откъс от приказка на един от етносите. Детето

трябва да познае каква е приказката – ромска, турска или българска;
– оранжев цвят за музикално произведение – На всяка
от трите карти е записан въпросът „Музиката, която чуваш,
на кой от трите етноса е?“

– за 5.1.6. – тъмносин цвят – На всяка от трите карти са изобразени по
две деца от два различни етноса. Въпрос: „Как трябва да се отнасят помежду си
децата от тези два етноса?“

Игрови правила:

– В играта участват двама играчи.

– Водещият (възрастен човек) чете въпросите.

– Пръв влиза в игра този, който остане при броене с броилката:

„Али, Али, Али Баба

бие турчин по глава.

Българчето каза три.

Кой излиза първи – ти!“

– Играчите се придвижват напред с толкова хода, колкото показва хвърленото
зарче.

– Картите са обърнати с гърбовете нагоре.

– Когато играч стъпи върху стъпка в гореописаните цветове, той трябва да изтег-
ли карта със същия цвят гръб и да отговори на загадката от нея.

– Ако играчът не отговори, връща се в изходна позиция.

– Играта печели това дете, което първо стигне до финала.

В хода на игровото упражнение и автодидактичната игра изследователят, от по-
зицията на съиграч в контекста на игровата ситуация, поставя уточняващи въпроси
от типа:

– Как мислиш, в България всички хора само български език ли говорят?

– Как мислиш, в България всички хора едни и същи празници ли празнуват?

– Знаеш ли какви празници празнуват ромите (турците, българите)?

– Знаеш ли българско/ромско/турско стихче?

– Как трябва да се отнасят помежду си българи и роми, българи и турци, роми
и турци?

– Като срещнем детенце, по какво можем да познаем от кой етнос е?

– Трябва ли децата, които са турчета или ромчета, да живеят зле, да нямат при-
ятели?

– Ти би ли искал да имаш приятел ромче/турче?

ПОКАЗАТЕЛ № 3

**Диагностика на знанията на детето за правото на недискриминация на ос-
нова НАЦИЯ.**

Целеполагаща единица – НАЦИЯ

6.1. Способност за отделяне на основните елементи (емпирично равнище):

- 6.1.1. Нация;
- 6.1.2. Общоприет език;
- 6.1.3. Традиционно национално облекло;
- 6.1.4. Национални празници;
- 6.1.5. Местоположение на картата на Европа;
- 6.1.6. Национални символи;
- 6.1.7. Национални герои;
- 6.1.8. Географски характеристики;
- 6.1.9. Отношение към Родината.

Метод: Игрово упражнение с дидактичен компонент „Докато играя, за моята Родина всичко ще узная!“

Диагностична задача: Установяване на способността за емпирично отделяне на елементите на познавателния обект.

Игрова задача: Правилно съотнасяне на картинни изображения според критерий ПРИНАДЛЕЖНОСТ КЪМ ЕЛЕМЕНТ ОТ ПОЗНАВАТЕЛНИЯ ОБЕКТ.

Материали:

– 2 големи картон с размер 20/25 см. Върху единия е нарисувано дете с вдигната за поздрав една ръка, а върху другия – българче в носия, което държи българското знаме.

– 10 малки карти с размер 10/12 см. Върху тях са изобразени българска национална носия, карта на България, портрети на Васил Левски, Христо Ботев, Георги Първанов, Сергей Станишев и т.н.

– 5 малки карти с размер 10/12 см. Върху тях има изображения от типа на гореописаните, но които не се отнасят за България, а за други държави.

Указание към детето: Разгледай внимателно картите. Сега трябва да поставиш всяка една от тях при един от големите картони, така че аз да разбера кои карти са за българчето, защото на тях са нарисувани български предмети.

6.2. Установяване на знанията на детето за целеполагащата единица НАЦИЯ (рефлексивно равнище)

Метод: Автодидактична игра „Аз съм българче!“

Вид: Кооперативно-конкурентна

Тип: „Не се сърди, човече!“

Диагностична задача: Установяване на знанията на детето за целеполагащата единица в познавателния обект.

Игрова задача: Всеки играч се движи по пътя на игралното поле, като същевременно трябва успешно да премине препятствията по пътя и пръв да стигне до финала.

Материали: – Игрално поле с размери 30/40 см във формата на картата на България. Траекторията, по която трябва да мине всеки играч, е автомобилен път, минаващ през някои градове. По пътя има цветни стъпки, върху които, ако стъпи, играчът отговаря на определени въпроси.

- 2 пионки с различен цвят;
- едно зарче (до 3 точки);
- 2 еднакви пъзела „Карта на България“;
- 25 броя карти:

жълт цвят

- №1 – Какъв език е прието да се говори в България?
- №2 – Кои български думички наричаме „вълшебни“?

син цвят

- №1 – Как се нарича тази дреха? (*потури*)
- №2 – Как се нарича тази дреха? (*капак*)
- №3 – Как се нарича тази дреха? (*забрадка, шамия*)
- №4 – Как се нарича тази дреха? (*престилка*)

червен цвят

- №1 – Какво празнуваме на 3 март?
- №2 – Какво виждаш? Кога се закичваме с мартеници?
- №3 – Какво празнуваме на 24 май?

оранжево

- №1 – Посочи върху картата на Европа къде се намира България?

зелен цвят

- №1 – Какво е това? (*българското знаме*)
- №2 – Какво е това? (*българският герб*)
- №3 – Какво чуваш? (*българския химн*) Можеш ли да изпееш малка част от него?

тъмносиньо

- №1 – Кой е този човек? (*Васил Левски*) Какво знаеш за него?
- №2 – Кой е този човек? (*Христо Ботев*) Какво знаеш за него?
- №3 – Кои са тези хора? (*Кирил и Методий*) Какво знаеш за тях?

тъмнозелено

- №1 – Коя е най-голямата река в България?
- №2 – Има ли море до България? Кое е то?
- №3 – Коя е столицата на България?
- №4 – В кой град живеем? Къде върху картата на България се намира той?
- №5 – Коя е най-дългата планина в България?
- №6 – От нашите прозорци виждаме върховете на една планина. Коя е тя?

тъмночервено

- №1 – Едно дете от II клас тъпче и къса българското знаме. Правилно ли е това?
- №2 – Един човек напуска България и не иска да се върне! Ти би ли отишъл някъде далеч от своите роднини и приятели, от мястото, където си се родил?
- №3 – Известна певица пее български песни по целия свят и всички хора

ги харесват. Това хубаво ли е или лошо? Ти би ли се гордял, ако ти беше този певец/певица?

Игрови правила:

- В играта участват двама играчи.
 - Водещ (възрастен) чете въпросите.
 - Пръв започва играчът, който пръв сглоби своя пъзел „Картата на България“.
 - Играчите се придвижват напред с толкова стъпки, колкото показват точките на хвърления зар.
 - При спиране върху цветна стъпка със съответен номер детето намира картата в този цвят и този номер и отговаря на изписаната загадка.
 - Картата, на чийто въпрос вече е отговорено, се поставя на куп върху масата.
 - Ако играч стъпи върху цветна стъпка, на чийто въпрос вече е отговорено, той избира между две възможности: да изпее българска песен или да отговори на въпрос на съиграча си, който въпрос се отнася към темата на играта.
 - Ако детето не изпее песничка или не отговори правилно на зададения въпрос, то се връща 5 стъпки назад.
 - Победител е този, който пръв стигне до финала.
- В хода на игровото упражнение и автодидактичната игра учителката, от позицията на съиграч и в контекста на игровата ситуация, задава уточняващи въпроси от типа:
- Знаеш ли как с една дума се наричат всички хора, живеещи в една държава?
 - Кое е най-важното според теб, за да кажем, че един човек е българин?
 - На какъв език говорят хората в България?
 - Кои празници се празнуват само в България?
 - Знаеш ли къде се намира България върху картата на Европа?
 - Ти обичаш ли своята Родина?
 - Може ли всяко дете да се гордее със страната, в която се е родило?
 - Какви са твоите отговорности като истински българин?

ПОКАЗАТЕЛ № 4

Диагностика на знанията на детето за правото на ИНТЕРКУЛТУРНА не-дискриминация.

Целеполагаща единица – ВЗАИМООТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ХОРАТА ОТ РАЗЛИЧНИ ДЪРЖАВИ (НАЦИИ, ЕТНОСИ И КУЛТУРИ)

- 7.1. Способност за отделяне на основните елементи (емпирично равнище)
 - 7.1.1. Държави в Европа;
 - 7.1.2. Национални символи на държави в Европа;
 - 7.1.3. Литературни и/или анимационни герои;
 - 7.1.4. Екология;
 - 7.1.5. Война–мир;

7.1.6. Взаимоотношения между хората от различни държави.

Метод: Игрово упражнение с дидактичен компонент „Знайко-Многознайко“

Диагностична задача: Установяване на способността на детето за отделяне на основните елементи в познавателния обект.

Игрова задача: Детето трябва правилно да съотнесе картинни изображения към три големи картона – символи на определена държава.

Материали:

- 3 големи картона (формат А4), представляващи знамената на три европейски държави – Италия, Франция, Великобритания;
- 15 карти с изображения на национални символи, географски карти, за бележителности и известни герои от тези 3 държави;
- 3 карти с изображения от типа на гореописаните, но отнасящи се за други държави.

Указание към детето: Разгледай добре тези три картона. Помисли на кои държави са тези знамена! А сега погледни малките карти. Върху тях ще видиш забележителности от различни държави. Ти трябва да разпределиш малките карти при големите картона, така че всяка забележителност да отиде при знамето на своята държава държава.

7.2. Установяване на знанията на детето за целеполагащата единица в познавателния обект.

Метод: Автодидактична игра „Малки пътешественици“

Вид: Кооперативно-конкурентна

Тип: Лабиринт.

Диагностична задача: Установяване на знанията на детето за целеполагащата единица в познавателния обект.

Игрова задача: Играчите се движат по своята пътека, преодолявайки трудности и препятствия. Целта на всеки от тях е пръв да стигне до финала.

Материали:

– Игрово поле с размер 30/40 см с изобразена политическа карта на Европа. Всички държави са в един цвят, в три различни цвята са само Италия, Франция и Великобритания. За всеки играч има траектория, върху която има цветни стъпки, съответстващи на цветовете на картите-въпроси. „Екскурзията“ на всеки играч започва и завършва в България (София).

– 2 пионки-самолети с червен и син цвят;

– 1 зар, на който: 1 страна е с 1 точка, 1 страна е с 2 точки, 1 страна е с 3 точки, 1 страна е с 4 точки, върху петата страна е изобразено бяло гълъбче – символ на мир, и върху последната страна е изобразен танк – символ на войната;

– 18 карти-въпроси:

– бяла карта със знак на гърба „Е“:

Е1 – Кои държави в Европа познаваш?

Е2 – Знаеш ли името на червената държава?(Франция)

- Е3 – Знаеш ли името на синята държава? (*Италия*)
Е4 – Знаеш ли името на жълтата държава? (*Великобритания*)
– зелена карта със знак на гърба „С“:
С1 – На коя държава е този герб? (*Франция*)
С2 – На коя държава е този герб? (*Италия*)
С3 – На коя държава е този герб? (*Великобритания*)
С4 – На коя държава е това знаме? (*Франция*)
С5 – На коя държава е това знаме? (*Италия*)
С6 – На коя държава е това знаме? (*Великобритания*)
– червена карта със знак на гърба „Л“:
Л1 – От коя държава е Стъкленият Джакомо? (*Италия, Джани Родари*)
Л2 – От коя държава е Котаракът в чизми? (*Франция, Шарл Перо*)
Л3 – От коя държава са Мечо Пух и Кристофър Робин? (*Великобритания, А. А. Милн*)
– синя карта със знак на гърба „П“:
П1 – Описва се случка, в която кораб изхвърля мазут в морето. Появяват се черни мръсни петна във водата. Рибите умират. Как мислиш, това трябва ли да се случи? Защо мислиш така?
П2 – Описва се случка, в която хората изсичат дърветата. Как мислиш, трябва ли това да се случи? Защо мислиш така?
П3 – Описва се случка, в която от един завод изхвърлят отпадъци, които замърсяват земята и въздуха в този град. Как мислиш, това трябва ли да се случи? Защо мислиш така?
– жълта карта със знак на гърба „М“:
М1 – Избухва война. Таткото и бащата на малкия Роберто участват в боевете. Татко му е пилот, а баща му управлява танк. Във войната и двамата са убити. Как мислиш, това хубаво ли е? Как според теб се чувства Роберто?
М2 – След дълга война най-после е сключен мир. Няма вече бомби, няма убити хора, децата играят свободно на улицата. Според теб мирът хубаво нещо ли е? Защо?
Игрови правила:
– В играта участват двама играчи.
– Водещ в играта е възрастен човек.
– Гореописаните цветни карти се поставят на куп върху масата.
– Пръв вкарва пионката си играчът, който хвърли със зара МИР (бялото гълъбче).
– За да влезе и вторият играч в игра, и той трябва да хвърли със зара МИР.
– Играчите се придвижват напред с толкова стъпки, колкото им покаже зарчето.
– Ако в хода на играта някой хвърли със зарчето МИР, той се придвижва с 3 стъпки напред.

– Ако в хода на играта някой хвърли със зарчето ВОЙНА, той се връща 3 стъпки назад.

– Ако играч спре върху стъпка със знак от гореописаните (напр. червена стъпка със знак Л2), то той трябва да намери в купа върху масата съответната карта (червената карта със знак на гърба Л2), след което да отговори на зададения в картата въпрос.

– Играчът, отговорил правилно на въпрос от картата, преминава 1 стъпка напред.

– Играчът, неотговорил правилно на въпрос от карта, се връща 1 стъпка назад.

– Играта печели този, който пръв се завърне от „екскурзията“ на аерогара София.

В хода на игровото упражнение и автодидактичната игра експериментаторът, от позицията на съиграч и в контекста на игровата ситуация, задава уточняващи въпроси от типа:

– Как мислиш, трябва ли хората от различните държави да контактуват помежду си?

– Трябва ли да пазим природата около нас чиста?

– Какво би станало, ако не я опазваме?

– Кое според теб е по-хубаво – войната или мирът?

– Кое е най-важното, за да живеят хората от всички страни спокойно и заедно?

– Има ли право всяко дете да научава интересни неща за други народи?

– Трябва ли да уважаваме песните и приказките на другите народи?

RESEARCHING ON THE ROLE OF THE ENTERTAINMENT FOR EDUCATING IN MULTIETHNIC SURROUNDINGS

Abstract. The article reviews the results of the application of the new method of entertainment as an additional form of pedagogical interaction in the kindergarten. It ensures optimal pedagogical and psychological preconditions for enrichment of the child's competency in the laws of discrimination and the acts of tolerance, especially multiethnic tolerance. The results of the research prove the efficiency of the entertainment method and its place as a constructive form of pedagogical interaction in the kindergarten.

Galina Blagomilova

✉ 1st Daytime Kindergarten „Zvanche“
12, Dimitar Blagoev Str.
9700, Shumen, Bulgaria
E-mail: blagomilova@abv.bg